

ITÄ-UUDENMAAN VAMMAISNEUVOSTO 15.3.2024

LAUSUNTO IKÄÄNTYNEIDEN JA VAMMAISTEN HENKILÖIDEN TOIMEKSIANTOSUHTEISEN PERHEHOIDON TOIMINTAOHJEESEEN

Vammaisneuvosto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto perhehoidon toimintaohjeeseen.

Yleisesti haluamme korostaa, että kaikkia lapsia, myös vammaisia lapsia, tulee kuulla ikä- ja kehitystasoisesti heille järjestettävien palvelujen kehittämisessä ja järjestämisessä. Lisäksi vammaisten lasten perhehoidon järjestämisen ja toimeenpanon osalta tulee hyvinvointialueilla aina arvioida lapsivaikutukset.

1. Palveluun vaikuttavat lait ja säännöt

Lainsäädöksiin tulee lisätä JYSE 2014 PALVELUT, julkisten hankintojen sopimusehdot

4. PERHEHOIDON MYÖNTÄMINEN

Luonnoksen mukaan ”asiakkaan on mahdollista saada lyhytaikaista tai osavuorokautista perhehoitoa kuntouttavana jaksena esim. sairaalahoidon jälkeen. Asiakkaalle voidaan järjestää

perhehoitoa hänen omassa kodissaan, kun se vastaa parhaiten asiakkaan tarpeita sekä ylläpitää ja edistää hänen toimintakykynsä säilymistä.

Perhehoitaja voidaan antaa kotiin sairaalajakson jälkeen auttamaan kuntoutumisessa, jos on kognitiiviseen, psyykkiseen tai sosiaaliseen toimintakykyyn liittyviä vaikeuksia.

Osastoille usein tarvitaan tilaa uusille potilaille, mikä johtaa liian aikaiseen kotiuttamiseen, ja säästötavoitteilla lisätään painetta mahdollisimman lyhyeen viipymiseen osastolla. Olisi todella tärkeää tehdä päätös, että kun sairaala- tai kuntoutusosasto kotiuttavat vaiheessa, jossa fyysinen toimintakyky ei vielä riitä kotona selviytymiseen kotihoidon tavanomaisten käyntien varassa, olisi mahdollista saada perhehoidon tai vastaavan tunteja kotiin, myös silloin, kun henkilöllä ei ole mainittuja kognitiivisia, psyykkisiä tai sosiaalisia vaikeuksia. Näin toimintakyvyn palautuminen edistyisi nopeammin ja turvallisemmin.

Perhehoidon myöntäminen perustuu asiakkaan yksilölliseen tuen tarpeeseen. Perhehoito on vain yksi palvelu, jolla voidaan vastata asiakkaan tuen tarpeisiin.

5.5 ESTEET PERHEHOITAJAKSI RYHTYMISELLE

Tarkoitetaanko lastensuojeluasiakkuudella perhehoitajan omien lasten lastensuojelun tarvetta vai voiko perhehoitajaksi pyrkivän oman lapsuuden tai nuoruuden aikainen sijoitus olla este työskentelylle, vaikka sijoituksen syynä olisi ollut vanhempien menehtyminen?

Miksi toimeentulotuen asiakkuus on este työllistymiselle? Onko ympärivuorokautisesta työstä maksettava palkka niin alhainen, että hoitaja tarvitsee, joko muita tuloja tai toimeentulotukea voidakseen toimia perhehoitajana? Voiko tulojen puute olla este työllistymiselle? Onko taustalla kategorinen ajatus, että toimeentulotuen tarve johtuisi aina henkilön vajavuuksista, vaikka ulkoiset olosuhteet (avoimien työpaikkojen vähyyys paikkakunnalla) voivat johtaa tuen tarpeeseen?

Entä miten toimitaan, jos perhehoitajaa tai hänen perhettään kohtaa kriisi? Katkeaako sopimus lopullisesti? Mitä tapahtuu asiakkaille?

Muutettiin toimintaohjeeseen ehdottomat esteet -> mahdollisia esteitä perhehoitajaksi ryhtymiselle voi olla.

Muutettiin toimeentulotuen asiakkuus -> sosiaalihuollon asiakkuudeksi. Perhehoitajan elämähallintataidot tulee olla sen mukaiset, että pystyy huolehtimaan toisista henkilöistä.

Lastensuojelun asiakkuudella tarkoitetaan perheen lastensuojeluasiakkuutta.

Perhehoidon vastuutyöntekijä arvioi perhehoitajan sen hetkistä tilannetta ja perhehoitajan valmiuksia, kykyä ja halua ryhtyä perhehoitajaksi. Perhehoitajan tilanne saattaa muuttua ja voi olla hetkiä, jolloin perhehoitajuus ei sovi sen hetkiseen perhehoitajan elämäntilanteeseen. Tilanteen palautuessa voidaan perhehoitajan ja perhehoidon vastuutyöntekijän kanssa arvioida uudelleen valmiuksia toimia perhehoitajana.

7.3 PERHEHOIDOSTA AIHEUTUVAT MATKAKULUT

Luonnos. "Hyvinvointialue ei vakuuta perhehoidossa olevaa henkilöä matkalla sattuneiden tapaturmien varalta." Vakuutus korvaksi hoitokustannukset tapaturman hoitokustannukset, jotka tulevat muutoin julkisen sektorin kustannettaviksi. Tulisi tehdä vaikutusarviointi, miten vakuutuksen puuttuminen vaikuttaisi perhehoidossa asuvien lasten ja aikuisten tilanteisiin.

Tämä on talouspalveluiden linjaus.

7.4 KÄYNNISTÄMISKORVAUS

"Asiakas on velvollinen huolehtimaan oman asunnon mahdollisista muutostöistä"

Eikö asiakkain valikoidu juuri sellaiset henkilöt, joilla on vaikeuksia omien asioiden ymmärtämisessä ja hoitamisessa? (Kohta 4) Miten heiltä voi vaatia tietoa siitä, millaiset muutostyöt ovat tarpeellisia, onko hän niihin oikeutettu ja mitkä tahot auttavat arvioinnissa ja rahoituksessa? Eikö näiden henkilöiden pitäisi olla oikeutettuja asianmukaiseen neuvontaan ja tukeen, sekä esim. alueellisen esteettömyysasiantuntijan ohjaukseen?

Perhehoidon myöntäminen perustuu asiakkaan yksilölliseen tuen tarpeeseen. Perhehoito on vain yksi palvelu, jolla voidaan vastata asiakkaan tuen tarpeisiin. Jos asiakkaalla on muita tuen tarpeita, niitä kartoitetaan myös. Lähinnä haluttu nostaa, että asiakkaan asunnonmuutostyöt eivät ole käynnistämiskorvauksesta maksettavia kuluja.

8.3 ILMOITUSVELVOLLISUUS

Perhehoitajalla on ilmoitusvelvollisuus lääkepoikkeamista, sattuneista tapaturmista, väkivallasta ja pakkotoimenpiteistä. Pakkotoimenpiteiden käyttö on tarkasti säänneltyä, mutta mainintaa sääntelystä sekä vaatimusta sääntöjen noudattamiseen ei löydy Lääkepoikkeamien kohdallakin voisi olla maininta mistä saa tukea, kun huomaa virheen tapahtuneen. Lääkkeitten sivuvaikutukset, allergiaoireet yms. haitat tulee myös ilmoittaa.

Poistettu pakkotoimenpiteet toimintaohjeesta. Rajoitustoimenpiteiden käyttö ei ole mahdollista perhehoidossa.

8.4 OIKEUS VAPAASEEN

" Pitkäaikaisessa perhehoidossa perhehoitajalle kertyy vapaata 3 vuorokautta (72 tuntia) kalenterikuukaudessa, ja ne tulee pitää kokonaisina vuorokausina (yhteensä 36 vuorokautta vuodessa)." Lainmukaista, mutta paljastaa, miten äärettömän sitovaa työ on. Onko käytännössä edes mahdollista tehdä työtä siten, että koko vastuu olisi kohteessa vain yhdellä perhepäivähoitajalla?

Asiointiapua annetaan vain 3t/vko, maksimissaan 6t/vko, jos asuu kaukana taajamasta (Kohta 9.10)

Mitä vapaiden niukkuus merkitsee työterveyden kannalta?

Seuraavassa kohdassa: 8.4.1 Harkinnanvarainen vapaa perhehoitajalle

Perustellusta syystä perhehoitajalle voidaan myöntää oikeus henkilökohtaisen vapaan pitämiseen korkeintaan 14 vrk/kalenterivuosi, mikäli hoidettavien hoito saadaan järjestymään.

Lupa oman henkilökohtaisen vapaan käyttämiseen ja sijaisjärjestelyihin on aina sovittava perhehoitajan vastuutyöntekijän kanssa hyvissä ajoissa etukäteen ja sen myöntäminen harkitaan tapauskohtaisesti. Perhehoitajan henkilökohtainen oma vapaa on pyrittävä sijoittamaan jo kertyneen vapaan pitämisen jatkeeksi. Perhehoidon vastuutyöntekijä järjestää yhteistyössä perhehoitajan ja hyvinvointialueen kanssa perhehoidossa olevien henkilöiden hoidon perhehoitajan vapaan aikana”

Vaikka hyvinvointialueen kannalta on ymmärrettävää, että ylimääräisten vapaiden järjestelyt aiheuttavat ylimääräiseltä tuntuva työtä, tässä kohtaa on sekä inhimilliseltä kannalta että työhyvinvoinnin kannalta toivottavaa, että vapaat myönnettäisiin aina, kun niiden tarpeesta ilmoitetaan.

Itä-Uudenmaan hyvinvointialue tarjoaa pitkäaikaisille perhehoitajille kolme vapaapäivää (lain minimi on 2). Pääasiallisesti harkinnanvaraista vapaata pyritään järjestämään perhehoitajalle, mutta sen järjestämistä aina ei voida varmuudella luvata.

VAMMAISTEN LASTEN OIKEUKSIEN HUOMIOIMINEN PERHEHOIDOSSA

Toimintaohjeeseen lisätään oma erillinen osionsa, joka käsittelee vammaisten lasten oikeuksien huomioimista perhehoidossa. Sen viitekehys tulee olla YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen ja YK:n vammaisia henkilöitä koskevan sopimuksen ja niitä noudattavan keskeisen lainsäädännön mukainen. Osiossa voisi avata perhehoidon osalta esim. seuraavaa: 1. Vammaisen lapsen oikeudet suhteessa muuhun lainsäädäntöön; 2. Vammaisen lapsen oikeus vaikuttaa itseä koskeviin kokonaissuuksiin (osallisuus); 3. Vammaisen lapsen oikeus suojeluun, huolenpitoon ja turvallisuuteen.

Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueen ohjeistusta: <https://soite.fi/palvelut-ja-yhteys/omais-ja-perhehoito/perhehoito/lasten-ja-nuorten-perhehoito/perhehoito-vammaisille-lapsille-ja-nuorille/>

Lastensuojelun käsikirjan ohjeistus: <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/perhehoito>

Etelä-Karjalan hyvinvointialueen lastensuojelun perhehoidon toimintaohje: <https://www.ekhva.fi/wp-content/uploads/2023/02/Lastensuojelun-perhehoidon-toimintaohje-2023.pdf>

Kiinnostava artikkeli aiheesta: <https://www.sos-lapsikyla.fi/blog/2021/09/14/lapsella-on-oikeus-yksityisyyteen-ja-ihmissuhteisiin-perhehoidossa/>

Perhehoidon toimintaohjeeseen on kirjattu perhehoidon myöntämisen alle:

Perhehoito on sosiaalihuoltolain mukaista avohoitoa ja sen myöntäminen perustuu palvelutarpeen arviointiin. Vammaispalveluissa tai ikääntyneiden palveluissa huomioidaan asiakkaan osallisuus ja valinnanvapaus sekä tuetaan hänen mahdollisuuttaan tehdä tietoon ja kokemukseen perustava valinta. Perhehoidon järjestämisessä on tärkeää turvata hoidettavan ja hänen läheistensä osallisuus perhehoitoa suunniteltaessa ja perhehoidon aikana. Tämä tarkoittaa, että henkilö saa ikänsä, kehitystasonsa ja toimintakykynsä

mukaisesti ja tarvittavin tukitoimin olla mukana tekemässä elämäänsä liittyviä suunnitelmia ja päätöksiä niin, että hänen tahtonsa ja etunsa otetaan huomioon.

Alle 18-vuotiaiden osalta, jos asiakas sijoitetaan pitkäaikaisesti perhehoitoon, on kyseessä lastensuojelun toimenpide ja silloin sovelletaan lastensuojelulakia ja lastensuojelun perhehoidon toimintaohjetta.

LIITE PERHEKODIN PALOTURVALLISUUS

Kaikkien uloskäyntien tulee olla esteettömiä.

Perhehoidon osalta tulisi olla paloturvallisuutta laajempi ohjeistus perhehoitoa saavien huomioimiseen poikkeus-, häiriö- ja kriisitilanteissa.

Ohjeistuksen tulisi olla hyvinvointialueen samankaltaisen ohjeistuksen kanssa linjassa, mutta ottaa huomioon nämä haavoittuvat ihmisryhmät ja kertoa miten perhehoidon osalta toimitaan, jos esimerkiksi yhteisöä, hyvinvointialuetta tai valtiota kohtaisi laajempi häiriö: sähkökatkos, jokin muu infrastruktuurin häiriö (veden katkeaminen, terveydelle haitallinen päästö ilmaan yms.) tai väkivaltainen valtion sisäinen, alueellinen tai paikallinen vaaratilanne tai konflikti tai ulkoa tuleva vieraan valtion aiheuttama konfliktin uhka/konflikti

Perhehoitajan koti on yksityiskoti. Muut viranomaiset huolehtivat yksityisten henkilöiden tiedottamisesta ja toimintaohjeista poikkeus-, häiriö- ja kriisitilanteissa. Perhehoitajien kanssa käydään vuosittain ohjauksellinen valvontakeskustelu, jossa käydään myös varautumiseen liittyviä asioita läpi. Lisäksi perhehoitajille pyritään tarjoamaan alueellista koulutusta ja kannustetaan osallistumaan perhehoitoliiton kansallisiin koulutustilaisuuksiin.